

მე და ხმას გააგდებს ზოგიერთი მეცნიერებამტირებდნენ, რომ აქსურს ჰაერგვარს ბოთლებით ვერ წაიღებინა; რაც უნდა მგვრათ დახურულ თავი, ჰრომპკში მიანიც გამოიპარე. ვა როგორც ჰაერს უწყინდესიო მარამეს ტყუილია. შინჯეს რამდენჯერმე იის წაღებთავდაცულ ბოთლებით და გამოდგა, რომ მართლაც შეიძლება საცა გინდა, იქ ვადატანა. ჰურუმების (ცეცხლის თავიანამცემლების ლეღების) სამოცეცხლოს შივით ვალოვანი აქეს და ბაკეში არის სამ საყენ ნახევარი ქვიტიკის მილი ვეცხულო. ანნარი ძილია ხუთი. იქლდან აზოდის დიდი აღი ვაუქრომელ ცეცხლისა. დღისით თითქმის ერთი არაშინია აღის სიგე და ღამით არაში ნახევარი ისეთი სინათლე აქეს ღამით ამ ცეცხლს რომ ერთი ევრის სიშორეზე შეეცდოა კაცმა იმის სინათლით წიგნი იკითხოს. ეზოში რას შეეცა კაცი, ისეთი სუნი დგას, თითქოს რომი, ან სპირტი იწოდეს.

სამეურნეო ცნობები

რას ახდენენ ღვინოსა და როგორ უნდა იმის შენახვა? გილრე მიკროსკოპს *). მოგონებდნენ, ბეგრე საგანი და მოვლინებანი. ბუნებისა იყენენ დაფარულნი კაცის თვლი-მხედველო ბესავანი, ზოგნი თავიანთი სიპატარავით და

*) მიკროსკოპი არის ძარბო, რომლის შემწეობით ვაგვილი მინარე ხეათი რამდენ ურადოთ ვადაუებით არ შეიძლება იხიასა თავის სიძირით და ხანტარობათი, გამოიხიას დიდათ რთიდაც არა ხანსიხოდენათ; მაგალიათი, ურადოთ ვაგვი თამის თათის სიძისით მთაჩნის ამ იარაღის კეპს შორა სავენებს სანახათ ხმარობენ. ტელეკოპს. ამ იარაღით შინჯავს ფრად განმორეკულს ხეობებს, მც ცას, ტის ქსათაებს, განმორეკულ მთებს და მკას.

ზოგნი თუ შესადლებდნი იყენენ სახილველოთ, მიუღვრემდნი იყენენ ვასარკვევად, თუ რისგან შესადგებოდნენ ეს ნაკულევენება კაცის თვალის სინათლისა და მკერეტელობისა შევილა ხხვა ნუფეშით, — კაცს სამეცნიეროთ მიეცა გამეურეტელობა აზრისა და გონებისა. კაცმა ზემდნიწენით იცოდა, რომ იმისი თვალთ-მხედველობა ვერ შეედრება ზოგიერთ ცხოველის მხედველობას, რომ უქანსენდნი უფრო კარგათ და შორასც ნუღვენ, მაგრამ თავის უკუეს ძალის შემეწობით სიმაზ მოიგონა იმისთანა იარაღი, რომლითაც ეს ნაკულევენება უხვათ შეიქცა.

შესწავილელობა პაწაწა ნივთებისა, მცენარეებისა და ცხოველებისა შეადგენდა დიდ ნაკულევენებას კაცობრიობის განათლებად მით უფრო, რომ ამ პაწაწინტა ნივთებისგან შესადგებოდა ყოველი არსება და ქმნილება, გარდა იმისა რომ ბევრ მოვლენას ახშობდა და გამოუცვლევებს ხელსა, როგორცა ესტკეთ, კაცი რომ უღონო გახდა თავის მხედველობით, აზრს მისცა უპიზიტუნა და დიდს ხნის სჯით და ცდილობით გამოაჩინა იმეგარი საშუალება, რომლის შემეწობით ეს პაწაწა თვლისგან უხილავი ნივთები ნათლათ და საკმაოდ ცხადათ გამოეჩინა ასე, რომ, არამც თუ მათი ხიდევა არამედ მათი დაწერილებით განჩხრეკაც შესძლოა ვახდა.

მიკროსკოპის გამოგონებამდე, ვინ დაიჯერებდა, რომ ერთ წვეთ წყალში არის მილიონი ცხოველი, რომდნიც ცხოველებენ, მოძრაობენ, გრძვიან ერთი ერთმანეთს? და თუ იმ წვეთ წყალში იმდენი ცხოველი არსებობს, რადა უნდა იყოს მათი აგებულება, ორგანოები, ძარღვები და ის ნაწილები, რომელნიც თვით დიდ გვეშიაც არ მოჩანენ? მიკროსკოპის გამოგონების შემდეგ, რომელიც მიკროსკოპის შემეწობით, მამასადამე დაუფასებელია ეს იარაღი და აღუწერელია მისი შემეწობა. მიკროსკოპმა დაგვიჩვენა, რომ არ არის ქვეყნიერობა ყველგან იმისთანა დიდი ნივთი, რომ პაწაწა უხილავი

ნივთებისაგან არა იყოს შედგენილი, თითქმის არცერთი მეცნიერებმა არ არის, რომ ამ იარაღს არ ხმარობდნენ ბუნების შეიბილებებისთვის ეს აუცილებელია, სამკურნალოში, ქიმიკში და თვით სამეჯაროში — გამოიძიებაში — მიკროსკოპი სასწაულებს ახდენს.

მე ზევით ესტკეთ, თუ ერთ წვეთ წყალში რამდენი ცხოველი მოიპოება, ყოველი ჩვენთანავე ურიცხვს ჰქვავავს დღეში ამ ნაირ ცხოველებს, სოკოებს, ობს და სხვას ამგეორებს. მეცნიერების გამოანგარიშებით, საშუალო რიცხვით, დღეში კაცი მარტო ჰყვრით მსულავეს ოცდა ათ მილიონს (30,000,000). ახლა რამდენს საქმელში, სასმელში ატანს? ვგონებ, ასი მილიონი არ იქნება განზიადებული რიცხვი. ყოველ ტანსამოსის გამოღებულში, გაწმენდაში ჩვენ ვაშორებთ ათას მილიონობით. დღით მზის შუქზედ რომ გაეხედეთ ოთახში, სარტყელსავეთ აყრებულს მტყერს, რომელშიაც ურიცხვი დატრიულეს რაღაც-რაღაცები, რა გგონიათ? ეს მტყერი თითქმის იმ პაწაწინტა ცხოველებსაგან, სოკოებისაგან და ობისგანა შემდგარი. თვით ცოცხალ გვეში რამდენი იმეგარი ქიმი მოიპოვებია? სისლში უმეტეს ნაწილს ქიმი შეადგენენ. იმ პაწაწინტა ინფუზორიკში პაწაწინტა ქიმი არიან, ასრე რომ ამთ ნახვსთვის თვით მიკროსკოპიც უღონო ხდება. ბერის (Bier) სიტყვით, დოქტორმა ვასანამა ერთ გირანქა ღვინილ შექარში დათვალო ასი ათასი ინფუზორი. პროფესორმა კამერონმა კი ორას სამოც-ათასამინ (260,000). ერთი სიტყვით, ჰაერში, საქმელში, სასმელში, თვით გვეში გართთ თუ შიგნით ურიცხვი ცხოველები არიან (ინფუზორიები). ერთმა ინგლისის ექიმმა ეჯკეროსმა დაამტკიცა, რომ ქალების შინიონებში, დალალებში და კაცების პარიკებში ურიცხვით მილიონებით ბუღრობენ პაწაწა ქიმი — გრეგარინები. ეს უხილავი ქიმი ისრე გუსრამენ ცოცხალ თმებს, რომ აღრე თუ გვეან სხვის თმების მტარებელს მელიტათ ხლიან.

სამეურნეო განხილვა

სამეგრელოს მოსვლას შესახებ

სამეგრელო, ნოემბრის დამდეგს *).

(დროუბიდან №1 1873 ს.)

ზუგდიდელი შესახები — უმუშაო შემოდგომ და ზაფხუდს ხაღლი — ღვინის სიძვირე და სიბრტის) სიბიფე — მკერდუბისაგანს სსწახანა წიშა ინჯლისიგანს — თვისებური გლეხები და ზუდიტორიფე — ჭურჭი — სასიკისაგანს შეიკი — მდღის ვითსკი — მთა — კი და კარგი შექმნილ ქაღკაგა — უსიბისტის სამეურა — მტრისტის სიძვირს. —

ამ ბოლოს ხანგაში სამეგრელოში არა ის მისრა, სულ წინა წლებისა არ იყოს და მუშენდელით მიზრუბულთაში ისევე მერგო პირველი წამოწყება, რომ რამოდენიმე მიხივ და ახირებულზე თავსუდებელი კაღლივ გამოეყურა და ღარიოდ რამე კარგი, თუ ავიღავყურინო ამ დაუღვარამელი ზღვის მუბობელზე და თვითონაც დაუცხრომელს მხარეზე, როგორც უძახიან. მაგრამ კი ვერ ამართლებენ ამ დაუცხრომლობას ამისთანა უბაბობობით ჩვენი დროებისა საერთო საამოში: თუნდ სულიც არ ედგას და საკირო და სათქმელი არა ჰქონდესრა, ეს გამოწყეტლობა ჩვენის ღვინისა და ჭირის გასანღებელს გავთვში ძალიან გულის დასწყეტივ; ნამეტურ ახლა, როდესაც შორი და აღარ გვეთქმის, თუმცა სურამის ქედი თავის მტერობას ასე ადვილით არ უპირობს

*) იქვეი კეჭქს: მატეკუბუბი მტრთან ამ მდევრ სინტრუქსო კორჩქსინსდენინის მოკეო ტეკებს, რომ კერ გასრულებით კრო იმის თსოვნს მართალწრის შესახებ: ქართულს წესში ვაი სინა მტრეკუბუბიას სისუბა რა, მ, ჯ და სხვა და სხვა ჩვენს ვსუბავთ: საჭიროთი, რომ სეჯას სხვა შემოვიდით იმითი ხმარებას ჩვენს გასეთში. ამ ასოებინ გამოთვლას გარდა ავტონის მართლად წერისათვის მკვერთობის სხვა არ გვისვლას დროების რეა.

მოშლას და ერთი პატარა ერი ანუ და იმერად რომ როდესაც შუა გაუგლუვჯია, ისე ემიხება ახლამათი ისევე გვერთება, რომ შეუპოვრად თავი მალა წამოუწყერია, ყოვლის-შემძლებელ ცეცხლის და წელის ვრს თან შეთქმულ ძალასაც შეგბია და რაც უნდა მისინანელ ავონებდეს მის აღმართზე შემდგარი ფიცხელი წიფილ-კიფილოთ, სულ ცას სტირი მისცეს, ის ფაფარსაც მარდრეს ამ შეცხრამევე ნაუქუნის სასიქადლოში მოგონების თავყვანს ნაცემად და გზის დასათმობდა!...

სამეგრელოს ბერი სათქმელი უჩრებამ უთქმელად, მაგრამ ამა ანანაგებიც ისე ბერი ჰყავს, რომ ვერ გავამტყუნებთ...

ასეთი უბრაო და მუშაობის მამალი ამოდები, როგორც წიფილს იყო და არის, არ მოსწრებიათ აქაურებს; ჯერ გაზაფხულზე გავლვა ჩააკივდათ და დასათესად მიწას აღარ დაანებათ, რომელიც ჩვენებურს საბურჭლოა. მუშის იარაღს ისე სასაცილოდ ივღებდა, რომ სიბიფით განრეკილი, ერთს ფინჩხასაც არ უღებდა, თუნდ ისე მოწიფულადაც დასბეკრებოდა, რომ თავისი წალესილი ცხირიც განზე მოექცია. აგრაროდისმე, რომ შეკრებვა ჩვენს მწყალობელ მავ ზღვას ეს უწიფულა გაჩინება და კიდევაც შეებრალო თავისი ძველიდან ნამაგვევი პატარა, ღამაში, აქამდი სქელი ტყით მობობრბლელი და მოთუენებული ნაპირო, და გამოუგზავნა ძუნწი ღრუბლებით წვიმა, როგორც იყო ფწვი მიკიდა ჭირხხულის თესლმა. მაგრამ ეს სისცვედ ძლივს ეყრა გამარგლამდისაც, თერა გამოკრებაზე ასეთი პაპანაქება იყო, რომ საცლადვი სიმინდი, რომელიც მთელი ამ ხხრის მთავარი სარჩაა და მომიჯნავე ადგილებსაც ალაღებს, სულ გატუსული იყო სიციხისაგან. ქვეშ თოხის სიროლოატსაგან დაკალილი და მელის შეწუხებით ყურები ზეგით აწვივა, თითქო იმისთვის, როდის გავიგონათ გამოცხლებელი წვიმის მიწინიო? ამ დროს გასანდლებელი წვიმის მარგერად ამოგლოჯინდა ყოველისთვის გამეშვიე

ეს შემო აღწერილი პაწაწინი ტიები: სოკოები, (ყურამის ნაკარი), ობები (პურზედ რომ გამოვა) მრავლათ სკივიან ღვინოში, სწრაფლათ მრავლდებიან და ღვინოს ანდენენ. ამღვრევენ, აშშორებენ. პაკრეს უჩენენ, ამბარებენ (თუმცა ამას სხვა მიზეზიც აქვს) და ამნაირათ გამოუღვევრათ სდიან. ამგვარს შემთხვევაში მემამულეებრ და სიბიფე მცენიერები ბერი წინაით ეტანდენ, მაგრამ კიდევ მარცებელი საშუალებებ ვერა უპოვებს ღვინოს, ხან რასა სმარბდენენ, ხან რასა... დღეი ხანის ტკილდენენ, რომ ხარშეაში და აღუღებამისი პატარა ცხრელები ცხობენ. მაშასადამე ღვინის ცხრდლუღებში უნდა და დახობილიყენენ, აეს აზრს მოუვიდა ვანა თლებულ ფინს ცუხუნასატყრეს, რომელმაც გამოასაცდელათ მინჯა ცოტა ღვინო. ვადამდელა საშოც გრადლსამდე ცეცხლის ტერმომეტრისა და ცხადათ დამტკიცა, რომ მართლა ეს საშუალება შევლის ღვინოს წადღენისგან. ეს უბრალო საშუალება შევიდა მარტებში და ყველანი სარგებლობენ: როგორც არას ხლიან, ვარგა გარეცხილ საარაყვანებში ჩაასხამენ ღვინოს დასბურამენ და აღუღებენ ვიდრე მის შემდგომ გადასწურავენ დაფარებულ ქურქლებში და შეინახვენ. ემდგომ პასტერისა, მემამულემ და განქმულ ღვინოების ვაჭარმა (სირაჯმა) პარის პასტერის საშუალობის მაგიერათ, თავის ღვინოებში შემური ტანინი (танин, дубляя кислота) და ამის შემწვობით ღვინოს ამც თუ ინახავს, თვით წამხდარ ღვინოს უზუნებს, უცელოს წამხდარ გემოს და ამის მომეტებულ ძალას, გემოს და მოქმედებას, რომელიც აქვს კარგ წაწუნველ ღვინოს. აგრეთვე იგი ამბობს, რომ ვადატანის, არს წალების დროს, დიდხან შინახლოთი, არამც თუ ხდებოდა უფრო კეთილია. საშუალებებ, რომელსაც გვირჩევენ პარის და პარიზი, ძველი არ არის, და ყველას უძლიან, რომ ჩვენთვის საჭიროა ამგვარი ღვინები, — ამას თქმა აღარ უნდა. ასეთი მისი მხედობლნი იმედი იმისი (იმის სტეფანე განუკვლავი.

მარსკინი, კონიაკი, კლიქორა და სხ. ამიტომაც ამ მხარეში და მერე მარტო ვაყებში კი არა ქალბებშიდაც, ნამეტურ დაბად ხალხში, იმეიათი არ არას შემწეობა კიბობადიფი ვაჭირდელუ ბულისდა ვასიფებულსა ცხვირისა წამოგვდა რისდა დაჭირ ლულსა თკადეჩისა და წამოგვ ზეულ და წამონათებული პირი-სახსის ნახე და ან სულ გამხორის, გაყვილდებულის უდიდობა და გამოკამებულის ფიზიონომიის შეხედობა. ჩვენებური კაცი თუ წვეულების და ქორწილის შეამდევებაში გაქეფი-ნებული, თორემ ტყუილი-ურაოდ და უსაქმლოდ მაინც არას ღროს არ დაღევდა დასათობად წმინდა ღვინოსაც, არამც თუ სპირტსა და არას, ახლა კი ეს წესი ძლიერ შემლილია სამიკიტნობის და კერძო ოჯახობის ამხანაგთან ქვივის გაწევაში—ამ უხზო და თავის გადასატანი წამხედურობის წყლობით, რომელიც ჯიბესაც და სიმრთელესაც ერთ ღროს ჰგლეჯს და ძირს უხზის და თან დაუთვლელ დანაშაულებს წაჰკიდებს გულ-კეთილ ამიანსაც. საკრაველია, რომ სადაც ბუნების საჭიროებისათვის გადაუჭარბებია მაგარ სასმელს და ჯეჯის და ნაღველს ახრჩობენ არაუში, იმ ქვეყნებში სიფხიზლის მკადრნეოვას რამოდენიმე ნაბიჯი წინ გაღუდგამს და აქ კი სტუმრის ღვინის შეპატეჟების ჩვეულებაც სპირტზე გადადის. თუნდ ამ ორი ქალის სტუმარის სინძობას ეუყუროთ:

— ოჰ, მოგიკვდა ჩემი თავი, — ეუბნება დასახლისი მეგობარ სტუმარ ქალს, — რაე გაგიშვა უღვინო, რაეა დაეპარხო ჩემი ოჯახი?

— რაჯამ იკადრებ, მე რა ბოღიში მინდა, გარეშე სტუმარი ხომ არა ვარ? მიუგებს ამგზავრებული ქალი პირის საფეროდ.

— სპირტი მაინც მიირთვი, თუ ჩემი რამე გწამს.

— ამ! სპირტი მომიკლავ! თავ-პატისკ იტებს და თან იწყება ძირს დასაჯდობად ჩენი საპატო სტუმარი.

— შენ არ მომიკვდე ფრჩხილსაც არ ვატყენსა დაბრძანდით თუ ჩემი თავი ღვინდა!

— არ შემძებია ზედაც წავეყარო: მაშინმე გულზე მიტემა საკობი და ანუ მისე გეწონო. გამაძულებ, ეს შენი გაზრდილი ბატონო მოგიკვდებოდა ითიფსომინ თე ითი ძიოთ დედაღმერთო რა გქნას ჰე ბატონო, გახლები ამ თქმისთან მოუჯდება პატარა წვირილ დაბად სუფრას, რომელიც ამ ლაპარაკში გოგომა გამოარბენია სახლიდამ და ზედ დალაგა სულუფუნი (გადახელილი ყველი) ცივი ღამე; დედა პურის ნაჭერი და ერთი პატარა ლიმონად-გახესი ბოთლი და ჰქა.

— ძალიან უკაცრეად ვარ თქვენთან ამისთანა მასინძობისთვის, მარა თქვენ გან დაძრახებას მაინც არ მოველი, მისი სახელი დილოცა; და ღმერთმა სულ მოგიძულა ჩენი ქვეყანა— პიჯერის დასაწერი ღვინო არ მოგეცა, რომ მისი სახელი მაინც გვეხსენებინა იჯრახზე... მიირთვი რამე, შენი ჰირი მე!

— თქვეც მიირთვი რამე ჩემი პატივის ცემისათვის, დაიწეა მეგობარმა მასინძელი.

— კი გენაცვალე, მეც გახლები, უკეთესთან ვისთან გსკამ, ესეც დაჰყვა ნებას და გვერდს მოუჯდა თუ არა, დაუსხა გვარიანი მოხდილი ჰქა და დაუდგა წინ ამ სიტყვების დაყოლებით: დაილოცეთ, ღვინის მაგიერად ეს მაინც აგვიჩნდა, მაღლობა ღმერთს, მიირთვი!

— ჯერ თქვენ დაილოცეთ...

— არა, ეს არ მომიკვდა, გააწყვეტინა იმას სიტყვა და თან მკლავზე ხელი დააღვა.

— რაე იქნება, ეს არ მომიკვდეს, შენს უწინ მე ღვინო არ დაღლიო!

— ვარა, თუ ღმერთი გწამს, ღვინო სად არის; სალოცავ ჰურშიდაც თუ მქონდეს, ჩემი სიკვდილი მაღე გაგვგონოს. მიირთვი, თუ ბატა გიყვარს!

— დიდება ღმერთსა, ღმერთო, შენ მომეხმარე! ღმერთო, უმატე ამ ოჯახს; ღმერთ-

მო-ტქვენი პატივისცემა წუ მრავალჯერად მამლოცვისთან გადაზმუნა; მთელი იქიკი შენი მუხნა და ვაწითლებულმა წამოიქაქანა; ოპო, ოპო, ოპო, ოპო, ოცხლი მომიკვდა; დამწეა...

— იქით! შენ შტერს ღმერთი გააწყრა; ჩენერ სიმიდის სპირტი რაეა და გვეყვს; პირველად მეც ისე მეგონა, მარა ახლა გსუთიც რამე გინახოთ, მარც დაშწევს და კიდევ კარგ გუნებაზე მომიყენს. ამსაობაში კიდევაც ისე გადაუსებას საესე სტაქანს ჩენი დასახლის, რომ თვალსაც არ დააფხურებს და მერე უფრო გახლისებულე აძალებს სტუმარსაც თანამორ სტაქანს კიდევ არ დამატებინებს და თერთონაც არ გადაუძხებს არ მოეშევა; ბოლოს შეხალხო შებულზე კარგად გადაცილებული გამოეთხოვება კიდევ უფრო თავფესწართმეულს, თავის პატივცემულ სტუმარ-მანდილოსანს....

და ეს ახლა არაუფერი ძეირი და ვასაკერი საქმეა შესახედობად; ყოველს ოჯახში ყოველ დღე განმეორებული ჩვეულებრივი ამბავია და არა მარტო ქორწილის ჰირეულობის ღროს, როდესაც, რაღა თქმა უნდა, ბახუსის სრული ბატონობა არის და ამისთანა თავმოცმულ ბატონობაში, ვინ არ იცნს, რომ ჩენს ღვინებში ხან-ღა-ხან ეხუნუსა ორთქლით არეული ტენი ხრამოსაც დაატრიალებს თან-მშემლის სამეგობროდ და თავის ფაღვინობის გამოსაწენად, ვისმე ღვინით ავთმეოვს სისხლსაც გართმევს, ან გართმევენებს, ნამეტურ რომელიმე დაჩემებული და თავ-მომწონე ვაყები, რომლებიც ამისთანა ბეობაში იტებენ სახლს, წლეფანდელს ქორწილებს ჩენი ვალები ამგვარებს სწირად არ აკლებდენ. როცა ღვინის თავისის ყუფნით ამ შეყენებდენ და კიდევ უფრო აშფოთებდენ.

მეგრი-გარგუხონდენტი.

(გაგმეკვას შექმდე № 36)